

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2017

Jiří Janeček

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra filozofie a společenských věd

Kantův projekt transcendentální logiky

Bakalářská práce

Autor: Jiří Janeček

Studijní program: B7507, Specializace v pedagogice

Studijní obor: Historie a společenské vědy se zaměřením na
vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Janoušek Ph.D.

Kostelec nad Orlicí, 2017

Zadání bakalářské práce

Autor:	Jiří Janeček
Studium:	P14P0634
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Historie se zaměřením na vzdělávání, Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání
Název bakalářské práce:	Kantův projekt transcendentální logiky
Název bakalářské práce AJ:	Kants Project of Transcendental Logic
Cíl, metody, literatura, předpoklady:	
Práce má za úkol vyložit Kantovo chápání transcendentální logiky a způsob jejího vyložení v Kritice čistého rozumu.	
Kant, I., Kritika čistého rozumu, Oikoymenh, Praha 2002 Kant, I., Prolegomena ke každé budoucí metafyzice ..., Svoboda, 1984 Patzig, G., Jak jsou možné syntetické soudy apriori?, Filosofie, Praha 2000 Allison, H., Kant's Transcendental Idealism, Yale Uni. Press, Yale 2004 Sobotka, M., Milan Znoj, Josef Moural: Dějiny novověké filosofie od Descarta po Hegela, Filosofie Praha 1994 Milan Sobotka: Studie k německé klasické filozofii. Carolium, Praha 2001	
Garantující pracoviště:	Katedra filosofie a společenských věd, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Hynek Janoušek, Ph.D.
Oponent:	prof. RNDr. Jaroslav Peregrin, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	15.5.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Kostelci nad Orlicí dne

Anotace

JANEČEK, Jiří. *Kantův projekt transcendentální logiky*. Hradec Králové : Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017, 50 s.

Bakalářská práce řeší problematiku Kantova chápání transcendentální logiky a způsob jejího vyložení v *Kritice čistého rozumu*. Cílem práce je popsat Kantův systém transcendentální logiky se zaměřením na část analytiky pojmů, tedy část zabývající se odhalením čistých rozvažovacích pojmů a jejich vlastní dedukci. Práce se věnuje jak A-Dedukci v prvním vydání, tak mírně upravené B-Dedukci ve druhém vydání *Kritiky čistého rozumu*.

Klíčová slova: transcendentální logika, Kant, dedukce

Annotation

JANEČEK, Jiří. *Kant's Project of Transcendental Logic*. Hradec Králové : Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2017, 50 p.

This bachelor's thesis analyses Kant's understanding of transcendental logic and its interpretation in *Critique of Pure Reason*. The aim of this study is to describe Kant's system of transcendental logic with focus on analytic of concepts. This part is dealing with revelation of pure concepts of the understanding and their deduction. The thesis explores both A-Deduction from the first edition and B-Deduction from the slightly changed second edition of *Critique of Pure Reason*.

Keywords: transcendental logic, Kant, deduction

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu práce Mgr. Hynku Janouškovi, Ph.D. za odborné vedení, pomoc a rady při zpracování této práce. Dále bych chtěl poděkovat všem svým blízkým za jejich podporu, díky níž mohla tato práce vzniknout.

Obsah

Úvod	8
1 Kant a Kritika čistého rozumu	10
1.1 Život a dílo Immanuela Kanta	10
1.2 Kritika čistého rozumu	12
2 O logice a transcendentální logice	17
3 Analytika pojmů	19
3.1 Tabulka soudů.....	21
3.2 Tabulka kategorií	23
3.3 O dedukci čistých rozvažovacích pojmů.....	28
3.3.1 A-Dedukce	31
3.3.2 B-Dedukce.....	38
3.4 Význam dedukce čistých rozvažovacích pojmů.....	43
Závěr	45
Seznam použité literatury	48

Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje Kantově pojetí transcendentální logiky v takové podobě, v jaké jej vyložil v jednom ze svých životních děl – *Kritice čistého rozumu*.¹ V případné snaze popsat kompletně celý systém transcendentální logiky dle Kantova chápání, stala by se taková práce enormně obsáhlou. S ohledem na tento fakt jsem se rozhodl věnovat konkrétní části transcendentální analytiky, která se stala stěžejní pro transcendentální logiku jako takovou a to částí nazvanou Analytika pojmu.

Immanuel Kant byl člověkem vzdělaným v mnoha disciplínách a disponoval obrovským přehledem. Přestože v *Kritice čistého rozumu* do jisté míry vychází z myšlenek svých předchůdců a současníků, byť je v některých případech více či méně upravuje, nebo je označuje za zcela chybné, stalo se toto dílo revolučním na poli samotné epistemologie a myšlenky tohoto díla rezonují odbornou veřejností dodnes.

Otázky spojené s lidským poznáním, jak a z čeho vzniká, jeho proces, do jaké míry je subjektivní a mnoho dalších, jsou předmětem filozofie prakticky od jejího samotného počátku a filozofii zajímají i v současnosti. Kant vnesl do této disciplíny nové poznatky, přenesl důraz z poznávaného na samotné podmínky poznání vůbec, jeho vlastní možnost a jak se celý tento proces odehrává.

Nejenom proto se stala *Kritika čistého rozumu* významným dílem, na které mnozí filozofové po Kantovi navazují, či se věnují její interpretaci, v níž se s ohledem na složitost původního textu jejich názory mohou více či méně lišit.

Cílem této práce je vyložit chápání Kantovy Analytiky pojmu dle jeho výkladu v *Kritice čistého rozumu*. V první části práce se věnuji

¹ Dále jen *Kritika* nebo *Kritika čistého rozumu*

samotné osobě Immanuela Kanta, jeho životu a dílu, přičemž zvláštní pozornost věnuji právě první z *Kritik – Kritice čistého rozumu*.

Stěžejní část práce se věnuje samotné ideji logiky obecné i transcendentální, od níž přechází k analytice pojmů, kde je pozornost cílena na tabulku soudů a tabulku kategorií, tak jak je stanovil Kant. Ten cítil potřebu odůvodnit úplnost a platnost těchto tabulek dedukcí. Z toho důvodu se i tato práce zabývá těmito Kantovými Dedukcemi. Tyto Dedukce se od sebe liší v závislosti na tom, zda byly publikovány v prvním nebo druhém vydání *Kritiky čistého rozumu* a proto je věnována pozornost každé zvlášť.

1 Kant a Kritika čistého rozumu

1.1 Život a dílo Immanuela Kanta

Immanuel Kant se narodil v Königsbergu (česky Královec) roku 1724 v tehdejší Východní Prusku. Jeho otec byl řemenářem, drobným řemeslníkem a hlavou skromně žijící rodiny s velkým počtem dětí, z nichž se ne mnoho dožilo dospělosti. Kant postupně absolvoval střední školu Collegium Fredericianum v letech 1732 až 1740, aby následně nastoupil na univerzitu v Královci, kde byl vystaven vlivu tamějšího profesora logiky a metafyziky Martina Knutzena.²

Studiemi na univerzitě získával nejnovější vědecké poznatky a začínal si utvářet vlastní vědecké názory na filozofii a přírodní vědy, které byly v souladu s duchem osvícenství. Po odchodu z univerzity se živil jako vychovatel a učitel v bohatých rodinách, přednášel o logice, etice, metafyzice, fyzickém zeměpisu, antropologii, matematice a mechanice. Současně pokračoval ve studiu filozofie a přírodních věd. V roce 1755 svým dílem *Všeobecné dějiny přírody a teorie nebes* (*Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels*) potvrzuje schopnost prezentovat vlastní názor na vývoj světa.³ V šedesátých letech se stupňoval jeho zájem o poznání, který definoval jeho práci a střed zájmu na mnoho let dopředu. Roku 1770 se stává profesorem logiky a metafyziky, díky čemuž se zlepšuje jeho majetková situace. Výsledkem dlouholetého snažení se stala rozsáhlá práce *Kritika čistého rozumu* (*Kritik der reinen Vernunft* – 1781 A a 2. vydání 1787 B). Pro upřesnění některých svých tezí vydal roku 1783 po první Kritice výtah *Prolegomena ke každé příští metafyzice, jež se bude moci stát vědou* (*Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik,*

² SIROVIČ, František. *Dějiny filozofie II*. Trnava 1998. s. 7.

³ Tamtéž.

die als Wissenschaft wird auftreten können). Roku 1785 vydává *Základy metafyziky mravů* (*Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*), aby se následně zabýval mravní filozofií v díle vydaném roku 1788 – *Kritika praktického rozumu* (*Kritik der praktischen Vernunft*). Poslední kritikou se stala *Kritika soudnosti* (*Kritik der Urteilkraft*, 1790). Věnoval se rovněž náboženské filozofii a roku 1793 vydal *dílo Náboženství v mezích čistého rozumu* (*Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft*) a své názory na zabránění válkám prezentuje v díle *O věčném míru* (*Zum ewigen Frieden*, 1795).

Rokem 1796 Kant přestal aktivně vyučovat a snažil se soustředit na přepracování systému své filozofie na podnět nových myšlenek Fichteho a mladých idealistů.⁴

Jeho snahy ovšem zhatilo úmrtí roku 1804. Svědomitý, společenský, pečlivý a na sebe přísný Kant zemřel v Královci, v místě svého narození a v oblasti Východního Pruska, kterou za celý svůj život neopustil. Ačkoliv nebyl příkladem zcestovalého člověka, během svého života získal rozličnými studii obrovský přehled a zájem o mnoho odvětví vědeckého bádání, které aplikoval do svých děl.

Stal se centrální postavou moderní filosofie a svým dílem udal směr, ovlivnil a stále ovlivňuje současnou epistemologii, etiku, politickou estetiku a další disciplíny.⁵

⁴ SIROVIČ, František. *Dejiny filozofie II*. Trnava 1998. s. 9.

⁵ ROHLF, Michael. Immanuel Kant. In: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford 1995. [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/kant/>

1.2 Kritika čistého rozumu

Stěžejním dílem pro tuto práci je Kantova *Kritika čistého rozumu*, kterou vydal ve dvou různých vydáních.⁶ Důvodem, proč vyšla druhá *Kritika*, byla podle Kanta příležitost, jak odstranit nejasnosti a těžkosti, které mohly způsobit, že kniha byla ne zcela či špatně pochopena i vzdělanými muži.⁷

Obě vydání se od sebe drobně lišila, jejich struktura je složitá a velmi patrný rozdíl byl v obou předmluvách. Kniha byla krom věnování, předmluvy a příloh rozčleněna do tří celků – Úvodu, Transcendentální nauce o elementech a Transcendentální nauce o metodě. Nauka o elementech se dále dělí do dvou dílů – Transcendentální estetiky a Transcendentální logiky, která je dále rozčleněna do dvou oddílů, a to Transcendentální analytiky, jejíž část Analytika pojmů je jádrem této práce, a Transcendentální dialektiky.

Kritika čistého rozumu přináší široké spektrum úvah, mimo jiné dává nahlédnout, které problémy a formy argumentace dle Kanta patří do filozofie a které nikoli.⁸ Kant tímto stěžejním dílem provedl obrat až revoluci srovnávanou s Koperníkem, popsanou již v předmluvě k druhému vydání, neboť: „Až dosud se mělo za to, že veškeré naše poznání se musí řídit předměty; ale všechny pokusy a priori o nich zjistit pomocí pojmů něco, čím by se naše poznání rozšířilo, nevedly za tohoto předpokladu nikam. Proto se konečně jednou pokusme, zda bychom v úkolech metafyziky neuspěli lépe, kdybychom předpokládali, že se předměty musí řídit naším

⁶ Pro potřeby této práce bude Kantova *Kritika čistého rozumu* citována v podobě určující její konkrétní část a příslušnost k prvnímu (A) nebo druhému (B) vydání. Citace vychází z této knihy: KANT, Immanuel. *Kritika čistého rozumu*. 1. vydání. Praha : OIKOYMENH, 2001, 568 s. ISBN 80-7298-035-1.

⁷ B XXXVII

⁸ PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 11.

poznáním,“⁹ Kopernik provedl podobný obrat v záležitosti pohybu nebeských těles, kdy zcela otočil tehdejší úvahy a místo hvězd uvedl v pohyb pozorovatele. Kant se nyní snaží o totéž na půdě metafyziky.

Kant byl přesvědčen, že ve formě a obsahu nebylo ve druhém vydání *Kritiky* nutno nic měnit, neboť kniha byla před publikováním podrobena důkladné zkoušce, která by odhalila každou sebemenší závadu či omyl. Tuto důvěru získal tak, že: „*nikoli domyšlivost, nýbrž pouze jistota, kterou způsobuje zkouška rovnosti výsledku při postupu od nejmenších prvků až k celku čistého rozumu a při opačném postupu od celku (neboť i ten je pro sebe dán skrze konečný účel rozumu v praktické oblasti) ke každé části, kdy pokus změnit i jen tu nejmenší část vyvolává ihned rozpory nejen v systému, nýbrž i v obecném lidském rozumu.*“¹⁰

Druhé vydání mělo v souhrnu přinést lepší srozumitelnost, zabránit odchylkám v interpretaci díla a položit solidní základ k případnému dokončení pro „*snad tu a tam ještě nedostatečné zpracování.*“¹¹

Pro tuto práci je *Kritika čistého rozumu* stěžejním dílem, o které se opírá a díky kterému vůbec mohla vzniknout. Přes široké spektrum názorů a myšlenek publikovaných v knize, její jádro tvoří Kantova transcendentální logika, která je zde vyložena velmi podrobně a komplikovaně. Samotné stanovení některých otázek a principů, kterými se kniha zabývá, začíná už v samotné předmluvě a úvodu, načež se postupným procesem Kant dostává k jádru svého díla. Prokazatelné je působení Hobbese, Huma nebo Hutchensona na Kanta.¹² Jeho cílem bylo vyvarovat se omylům, kterých se podle něj dopouštěli jeho předchůdci z řad racionalistů, jako například Leibniz nebo Hume, který patřil k myšlenkovému proudu empirismu. Kant se domníval, že tyto filozofie vyvozovaly mylné závěry a ve své práci se

⁹ B XVI

¹⁰ B XXXVIII

¹¹ B XLIII

¹² THOMOVÁ, Martina. *Ideologie a teorie poznání. Ke vzniku kriticismu a transcendentalismu Immanuela Kanta*. Praha 1986. s. 65.

chtěl z těchto nedostatků poučit a vyhnout se jim. Hledal takovou odpověď na otázku objektivního poznání, která nebude absolutní jako v případě Leibnize, nebo tak subjektivní, jako v případě Huma.¹³

V předmluvě *Kritiky čistého rozumu* se Kant zabývá otázkou, za jakých podmínek se může metafyzika stát vědou, což podle něj souvisí s tím, zda lidský rozum může bez zkušenosti dosáhnout poznatků o významu skutečnosti.¹⁴ V úvodu se poté zabývá rozdílem mezi čistým a empirickým poznáním a potřebou filozofie ustanovit takovou vědu, která určí možnost, principy a rozsah všech apriorních poznatků. Kant se zde vyslovil, že: „*Transcendentálním nazývám veškeré poznání, které se zabývá nikoli předměty, nýbrž naším způsobem poznání předmětů vůbec, pokud má být toto poznání možné a priori. Systém takových pojmů by se nazýval transcendentální filosofie.*“¹⁵

Po úvodu následuje Díl první – Transcendentální estetika, kde se objevuje obsáhlá terminologie, s jejíž pomocí stanovuje prostor a čas jako čisté názory a priori, přičemž se ve druhém vydání metafyzickým výkladem těchto názorů snaží demonstrovat, že nejsou založeny na zkušenosti, nýbrž jsou a priori připraveny v mysli.¹⁶ Závěrem k transcendentální estetice Kant shrnuje, že prostor a čas jsou jednou ze složek nutných k rozřešení obecné úlohy transcendentální filosofie, totiž: „*Jak jsou možné syntetické věty a priori?*“¹⁷

Tato otázka je otázkou velmi zásadní, neboť Kantův názor jak pochopit zkušenost, tedy možné poznání předmětů, se odráží v samotné možnosti syntetických soudů a priori.¹⁸

¹³ SCRUTON, Roger. *Kant*. Praha 1996. s. 22.

¹⁴ PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 16.

¹⁵ B 25

¹⁶ PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 35.

¹⁷ B 73

¹⁸ RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. Praha 2015. s. 40.

Kant rozlišoval mezi soudy analytickými, kde je predikát obsažen v pojmu subjektu a soudy syntetickými, ve kterých se predikuje vlastnost nepatřící k obsahu pojmu subjektu, v důsledku čehož rozšiřují naše vědění. Analytické soudy pouze vysvětlují, co je obsaženo v pojmu subjektu.¹⁹ Soudy poté lze dále dělit na nezávislé na jakékoliv zkušenosti (soudy a priori) a soudy závislé na pozorování a zkušenosti (soudy a posteriori).²⁰

Zatímco analytické soudy platí vždy a priori, tudíž neexistují analytické soudy a posteriori, syntetické soudy jsou ve většině případů aposteriorní. Kant se odlišil od Leibnize a Huma tím, že přijal syntetické soudy a priori, tedy soudy pravdivé a nezávislé na zkušenosti.²¹

Vyvstává tedy otázka, zda existují apriorní zásady nezávislé na zkušenosti, které nutně platí pro zkušenost obecně. Kant je přesvědčen, že takové zásady existují a umožňují zkušenost. Nejsou odvozeninami z věcí, ale jsou jim – jako jevům – předepsány.²²

Obecná platnost soudů je možná pouze tehdy, pakliže předměty jsou podmíněny pojmy a zásadami subjektu, tedy pokud posuzované předměty získávají formu interpretací skrze fundamentální pojmy a zásady, neboť v takovém případě předměty odpovídají interpretačním principům a všemu z nich plynoucího. Pokud základem předmětů jsou tyto interpretace, jsou předměty závislé na subjektu, a tudíž nejsou věcmi o sobě, ale jevy. Tyto pojmy a zásady předchází vlastnímu předmětnému vnímání a jevy se tedy nutně podle nich řídí.²³ Kant tímto způsobem docílil již zmiňovaného kopernikánského obratu.

¹⁹ RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. Praha 2015. s. 40.

²⁰ ROSENBERG, Jay F., *Accessing Kant, A Relaxed Introduction to the Critique of Pure Reason*. New York 2005. s. 27.

²¹ RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. Praha 2015. s. 40-41.

²² Tamtéž.

²³ Tamtéž, s. 41-42.

Kantovým zásadním předpokladem byla potřeba odlišit mezi formou a obsahem zkušenosti, přičemž čas a prostor přísluší k její formě. V Prolegomenách to popisuje takto: „*Je tedy jenom jediný způsob, jak je možné, aby můj názor předcházel skutečnosti předmětu a byl poznáním a priori, když totiž neobsahuje nic jiného než formu smyslovosti, která v mém subjektu předchází všem skutečným dojmům, jimiž na mne předměty působí.*“²⁴ Následně Kant tvrdí, že: „*Můžeme tedy nazírat věci a priori pouze formou smyslového názoru, jejíž pomocí však rovněž poznáváme předměty jen tak, jak se nám (naším smyslům) mohou jevit, nikoli tak, jak jsou snad o sobě.*“²⁵ Těmito názory jsou tedy prostor a čas, čímž se Kant zabývá v části o transcendentální estetice. Metafyzickým výkladem prostoru a času určuje jejich způsob bytí. Pojmy prostoru a času nejsou abstraktními pojmy vytvořené na základě vjemů, ale jsou a priori nutnými představami a jako takové předchází vjemu prostoro-časových vztahů²⁶, jak již bylo popsáno výše. Transcendentálním výkladem se snaží prokázat, že čas a prostor jsou jako čisté formy názoru nutnou podmínkou pochopení prostoro-časových předmětů.²⁷

Prostor a čas jsou tedy podmínkami možnosti názorové zkušenosti, nejsou však vrozené.²⁸

²⁴ KANT, Immanuel. *Prolegomena ke každé příští metafyzice, jež se bude moci stát vědou*. Praha 1992. s.50.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. Praha 2015. s. 43-44.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž, s. 46.

2 O logice a transcendentální logice

V předcházejících částech *Kritiky čistého rozumu* se Kant postupně dostával k samotnému jádru tohoto díla. Samotnou transcendentální logiku otevírá úvahou *O logice vůbec*.

Zde hovoří o tom, že naše poznání je tvořeno dvěma základními zdroji mysli, totiž mohutností přijímat představy neboli receptivitou dojmů a mohutností poznávat prostřednictvím těchto představ nějaký předmět neboli spontaneitou pojmů. Předmět je nám dán první mohutností, druhou je myšlen ve vztahu k oné představě. Veškeré naše poznání je tvořeno názory a elementy, které mohou být čisté, nebo empirické. To je určeno dle přítomnosti počítka pro empirické a nepřítomnosti počítka pro čisté názory a pojmy. V důsledku čistý názor obsahuje pouhou formu, skrze kterou je něco nazíráno, a čistý pojem pouze formu myšlení předmětu vůbec.²⁹

Pakliže schopnost naší mysli přijímat představy označíme smyslovostí, schopnost takové mysli vytvářet představy je nazvána spontaneitou. Způsob, jakým jsme předměty afikováni znamená, že názor může být jen smyslový a rozvažování je poté schopností, skrze niž je možné předmět smyslového názoru myslet. Poznání je možné spojením těchto mohutností, nelze je ale směřovat, neboť věda o pravidlech smyslovosti jest estetika a o pravidlech rozvažování logika.³⁰ Žádnou mohutnost nelze upřednostnit před druhou, neboť „*bez smyslovosti by nám žádný předmět nebyl dán, bez rozvažování by nebyl myšlen.*“³¹

Pro určení, zda čisté pojmy existují, jejich uspořádání v teoreticky možném systému a objasnění jejich obecné platnosti je nutno zvláštní vědy, kterou Kant nazývá transcendentální logikou, v důsledku působnosti se

²⁹ A 50/B 74

³⁰ A 51/B 75

³¹ Tamtéž.

zákony rozvažování a rozumu apriorně vztahovaných k předmětům. Na rozdíl od logiky obecné, která přistupuje k empirickým a čistým rozumovým poznatkům bez rozdílů.³²

Zatímco v transcendentální estetice byla izolována smyslovost, v transcendentální logice je to rozvažování. Část této logiky je nazývána transcendentální analytikou. Jedná se o část vykládající elementy čistého rozvažovacího poznání a principy vedoucí k možnosti myšlení předmětu vůbec. Druhou částí transcendentální logiky musí být ta část, která podrobí kritice rozvažování, i za hranicemi zkušenosti. Touto částí je transcendentální dialektika.³³

³² A 57/B 82

³³ A 63/B 87-88

3 Analytika pojmů

Transcendentální analytika vychází z předpokladu transcendentální estetiky, že zkušenost bez názoru a jeho čistých forem není možná. Transcendentální analytika se poté snaží o tento důkaz a zohlednění čistých rozvažovacích pojmů (kategorií) a formulovaných zásad čistého rozvažování, vyvozených právě pomocí kategorií.³⁴ Analytika pojmů rozebírá apriorní poznání na elementy čistého rozvažovacího poznání s úmyslem a nutností zaměřit se na:

- 1) Čisté, nikoliv empirické pojmy
- 2) Příslušnost k myšlení a rozvažování, nikoliv k názoru a smyslovosti
- 3) Elementární pojmy, které se odlišují od pojmů odvozených či složených
- 4) Úplnost jejich tabulky, se zcela vyplněným polem čistého rozvažování.³⁵

Tato část transcendentální logiky je složena ze dvou knih, obsahujících pojmy čistého rozvažování a jeho zásady.³⁶

Vzhledem k potřebě odlišit transcendentální a obecnou logiku kvůli zkoumání čistých pojmů rozvažování vyvstává otázka, jak je možné tyto pojmy získat a s jistotou stanovit jejich úplný přehled.

³⁴ RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. Praha 2015. s. 47.

³⁵ B 89

³⁶ B 90

Kant zde vychází z předpokladu existence jistého systému rozvažovacích pojmů a jejich vzájemné souvislosti mezi sebou podle jednoho pojmu, neboť transcendentální filosofie vychází z rozvažování jako absolutní jednoty. Z toho lze vyvodit pravidlo umožňující přiřadit každému čistému pojmu rozvažování a priori jeho místo a všem pojmům tak úplnost.³⁷

Transcendentální analytika vyjadřuje odhalení čistých rozvažovacích pojmů v čisté rozvažovací mohutnosti samé. Nyní se zaměřuje na úplný původ čistých rozvažovacích pojmů včetně obsahu a ne pouhou formu pojmů. Obsah je to z pojmu, co vytváří vztah k věcnému obsahu předmětů, je tedy realitou pojmu.³⁸

Ustanovení rozvažování jako nesmyslové poznávací mohutnosti nebo jako mohutnosti pojmů, neboť nazírání není možné bez závislosti na smyslovosti a kromě názoru neexistuje jiný způsob poznání, než skrze pojmy, přičemž pojmy jsou výsledkem funkce, což je proces, kdy jedna společná představa je tvořena podřizováním různých představ tedy ve výsledku znamená, že funkcí je pouze taková jednota, která je již předem předpokládána z důvodu možnosti realizace pořádání pod jednu společnou představu. Předpokládaným subjektem v této činnosti subsumce je tedy pojem.³⁹ Kant na svém příkladu „Všechna tělesa jsou dělitelná“ demonstruje vztah pojmu dělitelnosti k různým pojmům. Pojem tělesa je subsumován pod pojem dělitelnosti, ačkoliv jako takový je k mnohým představám sám subsumční jednotou. Soudy jsou poznávací funkcí pojmů a leží v základu pojmotvorby, lze tedy rozvažování označit jako mohutnost souzení.⁴⁰ Jinými slovy, rozvažování prostřednictvím pojmů soudí, v důsledku čehož je tedy soud zprostředkovaným poznáním předmětu. Kant

³⁷ A 67/B 92

³⁸ HEIDEGGER, Martin. *Fenomenologická interpretace Kantovy Kritiky čistého rozumu*. Praha 2004. s. 200-201.

³⁹ PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 48.

⁴⁰ Tamtéž, s. 49.

tedy dochází ke ztotožnění souzení a myšlení a z tradiční logiky chce odvodit čisté rozvažovací pojmy.⁴¹

3.1 Tabulka soudů

Kant vytváří tabulku soudů jako čtyři záhlaví funkce myšlení díky pozornosti pouhé formě rozvažování. Tabulka poté nese tuto podobu:

1. Kvantita soudů
 - a. Obecné
 - b. Částečné
 - c. Jedinečné

2. Kvalita soudů
 - a. Kladné
 - b. Záporné
 - c. Nekonečné

3. Relace soudů
 - a. Kategorické
 - b. Hypotetické
 - c. Disjunktivní

4. Modalita soudů
 - a. Problematické
 - b. Aser torické
 - c. Apodiktické⁴²

⁴¹ PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 49.

⁴² A 70/B 95

Kant se stal prvním, kdo takto tabulku soudů formuloval, neboť ji o několik soudů rozšířil a vynalezl nové termíny. Ve výsledku vycházel z logiky učebnic jeho doby.⁴³

Zároveň zdůvodnil připojení jedinečných soudů vztahem soudu jedinečného k obecně platnému, které se k sobě mají jako jednotka k nekonečnu, tedy: „*Když hodnotím jedinečný soud (judicium singulare) nejen s ohledem na jeho vnitřní platnost, nýbrž i vzhledem k jeho velikosti, kterou má ve srovnání s jinými poznatky, jako poznatek vůbec, pak se ovšem liší od obecně platných soudů (iudicia communia) a zaslouží si v úplné tabulce momentů myšlení vůbec zvláštní místo (i když ovšem nikoli v logice, která se omezuje jen na užívání soudů ve vztahu navzájem).*“⁴⁴

Podobně vidí nutnost zavést nekonečné soudy, které je třeba rozlišit od soudů kladných z důvodu zkoumání transcendentální logiky zaměřující se i na hodnotu či obsah. Nekonečné soudy jsou totiž pouze omezující, co se obsahu poznání týče.⁴⁵

Zavedením relace soudů Kant sleduje myšlenkové vztahy v soudech a to a) predikátu k subjektu, b) důvodu k následku, c) poznatku, který je rozdělován, a všemi členy dělení. V disjunktivním soudu existuje vzájemnost poznatků, které se vylučují, čímž určují poznání, neboť jako celek jsou obsahem jediného poznatku.⁴⁶

Zvláštní funkcí soudů, která se vyznačuje absencí příspěvku k obsahu soudu, je modalita. Kladení a popírání je v problematických soudech možné, v asertorických skutečné a v apodiktických nutné. Věta asertorická nese výpověď o logické skutečnosti nebo pravdivosti, apodiktická vyjadřuje logickou nutnost skrze a priori tvrzení určené zákony rozvažování, do kterého se vše vtěluje. Ve výsledku o něčem soudíme

⁴³ SIROVIČ, František. *Dejiny filozofie II*. Trnava 1998. s. 33.

⁴⁴ A 71/B 96

⁴⁵ A 72/B 97

⁴⁶ A 73/B 98

problematicky, následně to přijímáme jako pravdivé asertoricky a konečně nutné a spojené s rozvažováním označujeme apodikticky.⁴⁷

3.2 Tabulka kategorií

Poté, co Kant vytvořil tabulku soudů, zabývá se v další kapitole označené ve druhém vydání jako §10. *O čistých rozvažovacích pojmech neboli kategoriích* odvozením úplné tabulky kategorií.

Na rozdíl od obecné logiky abstrahující od veškerého obsahu poznání, transcendentální logika se vztahuje k a priori rozmanitosti smyslovosti poskytovanou transcendentální estetikou. Čas a prostor tuto rozmanitost obsahují, ale jsou zároveň podmínkou receptivity naší mysli, v důsledku čehož musí afikovat pojem těchto předmětů.⁴⁸ Kant zde hovoří o nutnosti provedení činnosti, kterou označuje jako syntézu, neboť spontaneita vyžaduje zpracování této rozmanitosti a z ní získat poznání.

Jak již bylo řečeno, poznání získáváme ze dvou zdrojů a to smyslovosti a rozvažování neboli schopnosti mínění a schopnost pojmu. Pojmy jsou používány v soudech. Jedině spojením těchto schopností lze dosáhnout objektivně platných soudů a soud vyžaduje kooperaci smyslovosti a rozvažování, tedy syntézu. Popis této syntézy není zcela jasný. Jednou se zdá být jistým procesem, kterým se dochází k vytvoření zkušenosti a jindy se zdá být strukturou, která zkušenost obsahuje.⁴⁹

Syntéza má dvě fáze. Čistou syntézu, která mínění shromažďuje v totalitě a poté akt soudu, kde totalita nabývá formy pojmem. Jedná se o transcendentální syntézu. Je tedy ve zkušenosti předpokládána a nikoliv

⁴⁷ A 75/B 100

⁴⁸ A 77/B 102

⁴⁹ SCRUTON, Roger. *Kant*. Praha 1996. s. 34.

odvozena. Zkušenost není podrobena analýze, nýbrž samotný akt „uchopení“ zkušenosti již předpokládá provedení této syntézy.⁵⁰

Zkušenost může být základem použití pojmu, neboť jej již obsahuje v souladu se syntézou. Mínění a vjem nejsou základem soudu a neobsahují pojem. Porozumění zkušenosti je možné díky obsahu pojmů, které z ní byly odvozeny. Tyto pojmy ovšem nejsou smyslového charakteru a v rozvažování tedy musí být obsaženy pojmy vymežující podoby jeho činnosti.⁵¹

Kant chtěl ukázat, že existuje poznání o předmětech před veškerou zkušeností a to na základě čistých rozvažovacích pojmů. Odůvodněním této možnosti čistého rozvažovacího poznání má být existence úplného systému všech jednotících funkcí rozvažování, kterýž jedině zajistí, že předměty zkušenosti utvořené z rozmanitosti budou odpovídat čistým rozvažovacím pojmům.⁵²

Kantova myšlenka vyjadřující, že syntéza představ v nějakém soudu a syntéza představ v názoru nějakého předmětu je působena stejnou funkcí, která je různým způsobem užitá, vede k tomu, že ta samá funkce umožňující jednotu soudu vytváří v druhém případě jednotu předmětu, což vysvětluje, že rozvažování vnáší do představ transcendentální obsah. Pouze působením kategorií můžeme rozmanité představy vztahovat k předmětům.⁵³ Při spojování rozmanitosti zkušenosti a vztahování představ k předmětům nebo souzení o předmětech pomocí pojmů, využíváme stále ty samé funkce rozvažování. Proto musí úplný popis různých operací v rozvažování a souzení zároveň poskytovat úplný popis operací v rozvažování v konstituci názorně daných jevů ke zkušenostnímu světu. Poté: *„Různé možnosti, jak v nějakém soudu uvést pojmy do vzájemného*

⁵⁰ SCRUTON, Roger. *Kant*. Praha 1996. s. 34.

⁵¹ Tamtéž, s. 36.

⁵² PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 53-54.

⁵³ Tamtéž, s. 55.

vztahu, skýtají právě tak mnohé možnosti, jak vzájemně spojit představy v celku pole zkušenosti.“⁵⁴

Kant celý postup shrnuje: „Tímto způsobem vzniká právě tolik čistých rozvažovacích pojmů, jež se a priori vztahují k předmětům názoru vůbec, kolik bylo v předchozí tabulce ve všech možných soudech logických funkcí; rozvažování je totiž zmíněnými funkcemi plně vyčerpáno a jeho mohutnost je jimi zcela vytyčena.“⁵⁵

Tyto pojmy jsou tedy ve zkušenosti předpokládány a nemohou skrze ni být dány. Jsou zapojeny v každém chápání světa, prezentovaném jako své. Jejich absencí bychom neměli zkušenost, ale pouhé mínění, z něhož nelze vyvodit žádné poznání. Tyto apriorní pojmy rozvažování předurčují základní formy soudu. Jakékoliv jiné pojmy jsou jejich určením, zvláštními případy. Kant tyto pojmy nazval „kategorie“ a ty jsou formami našeho myšlení.⁵⁶

Tabulka kategorií, která je formálně analogická tabulce soudů, poté vypadá následovně:

1. Podle kvantity
 - a. Jednota
 - b. Mnohost
 - c. Veškerost

2. Podle kvality
 - a. Realita
 - b. Negace
 - c. Limitace

⁵⁴ PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 57.

⁵⁵ A 80/B 105

⁵⁶ SCRUTON, Roger. *Kant*. Praha 1996. s. 36-37.

3. Podle relace

- a. Inherence a subsistence (substantia et accidens)
- b. Kauzalita a závislost (příčina a účinek)
- c. Vzájemnost (reciprocita mezi činným a trpným)

4. Podle modality

- a. Možnost – nemožnost
- b. Existence – neexistence
- c. Nutnost – nahodilost⁵⁷

Kant pojmenoval čisté rozvažovací pojmy jako „kategorie“ podle Aristotela. Byl přesvědčen, že dosáhl soupisu všech původních čistých pojmů syntézy a to systematicky na základě jednoho společného principu a ne nahodile, jako tomu bylo u Aristotela. Ten nepostupoval podle žádného principu a po nalezení deseti kategorií po nějaké době přidal dalších pět. Přesto zůstal jeho systém neúplným, když některé kategorie chyběly a některé naopak do systému nepatřily.⁵⁸

Tato tvrzení bylo potřeba dokázat, proto Kant předkládá dva druhy dedukce kategorií, prvně metafyzickou, kterou stanovuje přesný počet kategorií a transcendentální, ve které dokazuje potřebu kategorií ve všeobecnosti.⁵⁹ Tato dedukce bude zájmem dalších kapitol této práce.

V navazující části - §11, jehož znění není v prvním vydání celé, Kant připouští možnost rozmanitých úvah o výše zmíněné tabulce kategorií.⁶⁰ V několika poznámkách poté vysvětluje, že tabulka obsahující čtyři třídy rozvažovacích pojmů může být rozdělena na dva oddíly. První oddíl – oddíl matematických kategorií, nemá koreláty a zaměřuje se na předměty názoru

⁵⁷ A 80/B 106

⁵⁸ A 81/B 107

⁵⁹ SIROVIČ, František. *Dejiny filozofie II*. Trnava 1998. s. 28.

⁶⁰ B 110

a to čistého i empirického. Druhý oddíl – oddíl dynamických kategorií, se zaměřuje na samotnou existenci těchto předmětů ať už v jejich vztahu navzájem či ve vztahu k rozvažování.⁶¹

Každá třída má zároveň stejný počet kategorií a to tři. Důvodem pro existenci třetí kategorie je fakt, že vzniká spojením prvních dvou ve své třídě. Veškerost, třetí kategorie kvantity, není ničím jiným, než mnohostí chápanou jako jednota. Limitace, třetí kategorie kvality, je realita spojená s negací. Vzájemnost, třetí kategorie relace, je kauzalitou substance v recipročním určení druhými a nutnost, třetí kategorie modalit, je existencí danou skrze možnost. Kant ovšem upozorňuje, že třetí kategorie nejsou pouhou odvozeninou, neboť k vytvoření třetího pojmu je vyžadován zvláštní *actus* rozvažovací schopnosti, který není identický s tím užívaným při prvních dvou pojmech.⁶²

Kant se domníval, že v případě kategorie vzájemnosti není shoda s formou disjunktivního soudu, který ji odpovídá v tabulce logických funkcí, dostatečně patrná a proto ujišťuje, že pro povšimnutí shody je nutné uvědomit si, že „*ve všech disjunktivních soudech je sféra (suma všeho toho, co je v soudu obsaženo) představována jako celek rozdělený na části (podřizené pojmy), a protože jedna část nemůže být obsažena pod druhou, jsou myšleny jako vzájemně koordinované, nikoliv subordinované, takže se navzájem neurčují jednostranně jako v řadě, nýbrž recipročně jako v agregátu.*“⁶³ Podobné spojení je myšleno i v celku věcí, protože jedna věc není jako účinek podřizována jiné jako příčině vlastní existence, protože je přiřazována jako příčina s ohledem na určení ostatních.⁶⁴

V následujícím §12 Kant hovoří o tom, že transcendentální tabulka kategorií není doplňována o pojmy jednoty, pravdivosti a úplnosti, což by

⁶¹ B 110

⁶² B 110-112

⁶³ B 112

⁶⁴ B 112

indikovalo její neúplnost, nýbrž: „jelikož vztah těchto pojmů k objektům je zcela odsunut stranou – pouze zacházení s nimi je podřízeno obecným logickým pravidlům shody poznání se sebou samým.“⁶⁵

3.3 O dedukci čistých rozvažovacích pojmů

Kant považoval za nutné doložit oprávněnost svých tvrzení, proto se v další části Kritiky zabývá dedukcí čistých rozvažovacích pojmů. V §13.⁶⁶ proto rozebírá samotné principy transcendentální dedukce vůbec.

Užívání empirických pojmů nás vede k dokázání jejich objektivní reality i bez dedukce, neboť se k tomu cítíme oprávněni skrze zkušenost. Existence problematických empirických pojmů jako štěstí či osud nás přivádí do problémů kvůli jejich vlastní dedukci, neboť nemůžeme nalézt důvody opravňující jejich používání a to ani z rozumu či zkušenosti. Pojmy určené k čistému používání a priori, tedy zcela nezávisle na zkušenosti, vyžadují ke svému oprávněnému užívání dedukci, a protože zkušenostní důkazy nejsou dostačující pro vysvětlení vztahu těchto pojmů k předmětům, přichází na řadu způsob vysvětlení tohoto vztahu Kantem označovaný jako „*transcendentální dedukce*“.⁶⁷

Kant shrnuje, že nyní již má dvojí pojmy, které nejsou vypůjčeny ze zkušenosti a jsou odlišného druhu, a přesto jsou shodné v a priori vztahu k předmětům, tedy pojmy prostoru a času, formy smyslovosti, a kategorie, čili pojmy rozvažování. Empirická dedukce by byla bezvýslednou snahou právě proto, že se vztahují k předmětům bez nutnosti zkušenosti pro jejich

⁶⁵ B 116

⁶⁶ Ve vydání A není označení §13

⁶⁷ A 84-85/B 117

představu. V tom případě nezbyvá, pakliže je dedukce nutná, aby touto dedukcí byla dedukce transcendentální.⁶⁸

Cílem takové dedukce je objasnit, jak lze vytvářet syntetické soudy a priori a jak mohou mít subjektivní podmínky myšlení objektivní platnost. Smyslem dedukce v pravém významu je objektivní realita, platnost pojmu. Zatímco u pojmů empirických je dedukcí ze zkušenosti, u pojmů čistých rozvažovacích se jedná o dedukci transcendentální. Proveditelnost takové dedukce v návaznosti ke kategoriím je možná pouze na základě vztahu k čistým formám prostoru a času.⁶⁹ To z toho důvodu: *„že se předměty smyslového názoru musí shodovat s formálními podmínkami smyslovosti, ležícími v mysli a priori, je totiž zřejmé z toho, že by to jinak nebyly předměty pro nás; avšak důvody toho, že se nadto musí shodovat také s podmínkami, které vyžaduje rozvažování k syntetické jednotě myšlení, nelze tak snadno nahlédnout.“*⁷⁰

Přestože jsme schopni vnímat bez nutnosti vztahování k systematické jednotě myšlení, nelze to poznat. Poznání něčeho totiž již znamená vztah k systematické jednotě celkového stavu našeho poznání, kteréž je možné pouze díky systému kategorií.⁷¹

Kant spatřuje dva případy, kdy se syntetická představa a její předmět mohou setkat, být ve vzájemném vztahu a sejít se spolu. Prvně tehdy, když předmět umožňuje představu, nebo když představa umožňuje předmět. V prvním případě se jedná o empirický vztah, tedy není možná představa a priori. Oproti tomu ve druhém případě je představa a priori určující, protože skrze ni lze poznat něco jako předmět i přesto, že jej co do existence nevytváří.⁷²

⁶⁸ A 86/B 118

⁶⁹ PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 67.

⁷⁰ A 90/B 123

⁷¹ PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 67.

⁷² A 92/B 125

Poznání nějakého předmětu je ovšem podmíněno dvěma podmínkami. A to názorem, kterým je předmět dán (pouze jako jev) a pojmem, kterýmž je myšlen předmět odpovídající tomuto názoru. První podmínka umožňující nazírání je přítomna v mysli a priori jako základ formy objektů. Jevy se jeví pouze díky této formální podmínce smyslovosti, jen díky ní jsou tedy empiricky dány a nazírány.⁷³

Předměty tedy umožňují počítky a předměty samotné jsou umožňovány představami. Předpokladem schopnosti poznat něco jako předmět, jsou prostor a čas jako formy názoru a kategorie jako pojmy předmětu vůbec. V případě, že pouze představami a priori je možné něco poznat jako předmět, je předpokládáno, že předměty nezávisle na poznání jsou tím, jako co jsou poznány, tedy předměty. Oproti tomu je nemožná existence takových předmětů bez působení forem a funkcí čistého názoru a čistého myšlení. Ve výsledku se podle Kanta tedy předmět stává předmětem až tím, že je jako takový poznán.⁷⁴

Samotný důkazový postup byl vyložen jinak v každém z vydání *Kritiky čistého rozumu*. Pro druhé vydání Kant kapitolu o transcendentální dedukci zcela přepracoval, a proto rozlišujeme mezi dvěma verzemi dedukcí – A-Dedukce v prvním vydání, v *Kritice čistého rozumu* označená jako *Dedukce čistých rozvažovacích pojmů* a B-Dedukce ve druhém vydání, v *Kritice čistého rozumu* pojmenovaná jako *Transcendentální dedukce čistých rozvažovacích pojmů*.⁷⁵

⁷³ A 92-93/B 125

⁷⁴ PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 69.

⁷⁵ KARÁSEK, Jindřich, CHOTAŠ, Jiří, eds. *Dedukce, kategorie, sebevědomí*. Praha 2002. s. 7. (předmluva – poznámka pod čarou).

3.3.1 A-Dedukce

Jak již bylo řečeno, A-Dedukce se vztahuje k prvnímu vydání *Kritiky čistého rozumu*. Je vymezena názvem *Dedukce čistých rozvažovacích pojmů* a od druhého vydání se podstatně liší (v částech A 95 – A 130).

Čisté rozvažovací pojmy dávají možnost vymýšlet i předměty, které nemohou být dány v žádné zkušenosti. K tomu může dojít například tím, že se čisté rozvažovací pojmy rozšíří za oblast zkušeností obsažitelnou. Kant zde uvádí příklad s pojmem Boha. Kategorie jsou tedy pojmy, které ve zkušenosti a priori obsahují čisté myšlení a jejich ospravedlněním je již důkaz možnosti myslet si předmět jedině jejich prostřednictvím. V takové myšlence je poté přítomno jak myšlení, tak rozvažování, proto je třeba vysvětlit vztah rozvažování jako poznávací mohutnosti k objektům, což nás přivádí k potřebě posouzení transcendentální povahy subjektivních zdrojů tvořících apriorní základ možnosti zkušenosti.⁷⁶

Pokud by se jedna představa k druhé měla jako k naprosto cizí, nebylo by možné poznání, které je celkem spojených a porovnaných představ. Jen receptivita spojená se spontaneitou může umožnit poznatky. Spontaneita je poté základem trojí syntézy poskytující vodítka ke třem subjektivním zdrojům poznání umožňujících samotné rozvažování a skrze jeho prostřednictví i veškerou zkušenost jako empirický výsledek rozvažování.⁷⁷

První syntézou na základě spontaneity je *syntéza aprehenze v nazírání*, která říká, že všechny naše poznatky bez ohledu na jejich vznik, empiricky nebo a priori, jsou podřízeny formální podmínce vnitřního

⁷⁶ A 97

⁷⁷ A 97-98

smyslu – času, ve kterém jsou uspořádány a převedeny do vzájemných vztahů.⁷⁸

Druhou je *syntéza reprodukce v obrazotvornosti*. Kant zde vyvozuje nutnost existence této syntézy jako samotný základ možnosti veškeré zkušenosti za předpokladu reprodukovatelnosti jevů. Pro vznik celé představy je nutné uvědomovat si a nezapomínat předcházející části této představy, což vyvozuje spojení mezi syntézou aprehenze se syntézou reprodukce. První syntéza je transcendentální základ možnosti všech poznatků vůbec, a proto reproduktivní syntéza obrazotvornosti náleží k transcendentálním činnostem mysli, proto je tato mohutnost nazvána jako transcendentální mohutnost obrazotvornosti.⁷⁹

Třetí je *syntéza rekognice v pojmu*. Kant zde uvádí: „Bez vědomí, že to, co myslíme, je totéž, co jsme mysleli před chvílí, by byla veškerá reprodukce v řadě představ marná.“⁸⁰ Šlo by totiž o novou představu, přičemž by její rozmanitost netvořila celek kvůli absenci jednoty, kterou může zajistit pouze vědomí. To totiž sjednocuje postupně nazíranou a reprodukovanou rozmanitost do jedné představy. Kant se zde dostává k transcendentální apercepci – apriorního vědomí sebe sama, větou: „Jelikož však máme co dělat pouze s rozmanitostí našich představ, a ono X, jež jim odpovídá (předmět), protože má být něčím odlišným od všech našich představ, není pro nás ničím, je jasné, že jednota, kterou předmět činí nutnou, nemůže být ničím jiným než formální jednotou vědomí v syntéze rozmanitosti představ. Říkáme pak, že předmět poznáváme tehdy, když jsme v rozmanitosti názoru vytvořili syntetickou jednotu.“⁸¹ Zde je formální jednota vědomí vylíčena jako pravidlo pro průběh zkušenosti.⁸² Každá nutnost má vždy transcendentální podmínku. Musí existovat

⁷⁸ A 99

⁷⁹ A 100-102

⁸⁰ A 103

⁸¹ A 105

⁸² SOBOTKA, Milan, ZNOJ, Milan, MOURAL, Josef. *Dějiny novověké filosofie od Descarta po Hegela*. Praha 1994. s. 128.

transcendentální základ jednoty vědomí, který umožňuje myslet si k názorům předmět. Touto podmínkou je transcendentální apercepce. Bez jednoty vědomí, nemohou vzniknout žádné poznatky, jejich spojení a vzájemná jednota. Právě toto čisté, původní a neproměnlivé vědomí je označeno jako transcendentální apercepce, a právě tato transcendentální jednota apercepce vytváří ze všech jevů vyskytujících se ve zkušenosti zákonitou souvislost těchto představ.⁸³

Kant ve vydání A rozlišuje mezi aperpeccí empirickou a transcendentální. U empirické zdůrazňuje její proměnlivost a fakt, že vědomí spojuje představy s jistou subjektivní nahodilostí. Jejím základem je apercepce transcendentální.⁸⁴

Při snaze ukázat vzájemnou odkázanost čistého intelektu (rozvažování) a čistého nazírání na sebe a priori lze postupovat dvojitou cestou. Jednou výklad vychází od čistého intelektu a vede k nazírání (A 116-120). Druhá cesta začíná u nazírání a postupuje k čistému intelektu (A 120-128). V obou případech je podstatné strukturální osvětlení jejich jednoty, nikoliv jejich myšlené lineární spojení.⁸⁵

V první cestě je nutné odhalit odkázanost čistého intelektu na čisté nazírání, aby se čistá syntéza vyjevila jako zprostředkovatelka obou. To jest možné pouze v případě, kdy je čistý intelekt východiskem této cesty a z jeho struktury se ozřejmí odkázanost na čistou syntézu, čímž se vyjeví i tato odkázanost na čisté nazírání.⁸⁶

Představování jednoty jako čisté myšlení má povahu „já myslím“ a čistý pojem jako vědomí jednoty vůbec je čistým sebevědomím. Čisté vědomí musí být realizovatelné vždy, jako „já mohu“ a je nazýváno

⁸³ A 106-108

⁸⁴ SOBOTKA, Milan, ZNOJ, Milan, MOURAL, Josef. *Dějiny novověké filosofie od Descarta po Hegela*. Praha 1994. s. 129.

⁸⁵ HEIDEGGER, Martin. *Kant a problém metafyziky*. Praha 2004. s. 82.

⁸⁶ Tamtéž, s. 83.

transcendentální apercepci, jak již bylo řečeno dříve. Ve vytyčování jednoty poté jedná čistý intelekt jako transcendentální apercepce. Toto čisté myšlení si nemůže samo stavět před sebe jsoucí představování a představovaná jednota očekává teprve poznávané jsoucno a má tendenci sjednocovat, co ještě není sjednoceno. Jednota představovaná v transcendentální apercepci tedy předpokládá nebo zahrnuje syntézu.⁸⁷

Veškerá syntéza je uskutečňována v obrazotvornosti, což vyvozuje vztah transcendentální apercepce k čisté obrazotvornosti, jak již bylo řečeno výše. Ta jako čistá nepředstavuje nic empiricky předem daného a „*Princip nutné jednoty čisté (produktivní) syntézy obrazotvornosti před apercepcí je tedy základem možnosti veškerého poznání, zvláště zkušenosti.*“⁸⁸

Představování jednoty má před sebou sjednocující jednotu, tedy představování je samo v sobě sjednocujícím představováním. Pro čistou syntézu musí být však sjednocované a priori, a proto se čistá obrazotvornost vztahuje k času, jemuž jsou všechny modifikace mysli podřízeny, jak již bylo řečeno dříve (A 99). Ve výsledku poté: „*Jednota apercepce ve vztahu k syntéze obrazotvornosti je rozvažování, a táž jednota ve vztahu k transcendentální syntéze obrazotvornosti je čisté rozvažování.*“⁸⁹

Druhá cesta je cestou zdola a začíná od samotné empirie. Kant hledá souvislost mezi intelektem a jevy zprostředkovanou kategoriemi.

První je nám dán jev, nazývaný vjemem, pokud je spojen s vědomím, pokud by jev nebyl spojen s vědomím, nebyl by pro nás ničím, neboť sám nemá objektivní realitu a existuje pouze v poznání. Každý jev má rozmanitost a vjemy jsou v mysli rozptýlené a jednotlivé, je vyžadováno jejich spojení, které ve smyslovosti samé není možné. Z toho důvodu uplatňujeme aprehenzi, jako činnost obrazotvornosti, tedy jako činnost

⁸⁷ HEIDEGGER, Martin. *Kant a problém metafyziky*. Praha 2004. s. 83.

⁸⁸ A 118

⁸⁹ A 119

syntézy rozmanitosti. Cílem obrazotvornosti je spojit rozmanitost názoru v jeden obraz, proto musí napřed pojmut dojmy, apprehendovat je.⁹⁰

Možnost potkávat jsoucí je vztaženo k času jako čistému univerzálnímu názoru a obrazotvornost, která v čistém utváření vztahů nepřijímá potkávané náhodně. Pouze prostřednictvím této transcendentální funkce obrazotvornosti se stává možnou afinita jevů, s tou asociace a jejím prostřednictvím reprodukce podle zákonů, tedy sama zkušenost. S touto transcendentální funkcí pojmy předmětů mohou splynout v jednu zkušenost.⁹¹

Toto spojování a čisté utváření sjednocení v sobě zahrnuje předchůdné představování jednoty a to musí být apriorní, pokud se i sama čistá syntéza provádí a priori, a to tím způsobem, že toto představování jednoty přísluší veškerému utváření jednot jako jedno neproměnné a totéž. Toto trvalé a neproměnné je transcendentální apercepcí. Zatímco k empirickému nazírání patří čas, k tomuto nazírání – možnému potkávání jsoucího v jeho svébytném řádu – patří předchůdné utváření afinity v transcendentální obrazotvornosti.⁹² Syntéza obrazotvornosti je totiž sama o sobě apriorní, přesto je smyslovou, neboť rozmanitost spojuje jen tak, že se jeví v názoru. Vztah rozmanitosti k jednotě apercepce poté umožňuje vznik pojmů náležitých k rozvažování a to díky obrazotvornosti vztažené ke smyslovému názoru.⁹³

První cesta ukázala, že důvod přidružení transcendentální apercepce, která nutně přistupuje k čistému nazírání a nevyskytuje se samostatně a izolovaně, k čisté obrazotvornosti není náhodný. Tato transcendentální apercepce jako představování si jednoty, sama už před sebou musí mít

⁹⁰ A 120

⁹¹ A 123

⁹² HEIDEGGER, Martin. *Kant a problém metafyziky*. Praha 2004. s. 86-87.

⁹³ A 124

určitou jednotu utvářející se v sjednocování. I druhá cesta je nucena k tomu, aby transcendentální obrazotvornost byla zprostředkovatelkou.⁹⁴

Kant toto shrnuje větou: „*Máme tedy čistou obrazotvornost jako základní mohutnost lidské duše, mohutnost, která je apriorním základem veškerého poznání. Jejím prostřednictvím uvádíme do vztahu rozmanitost názoru na jedné straně s podmínkou nutné jednoty čisté apercepce na straně druhé.*“⁹⁵ Ve výsledku tak spolu prostřednictvím transcendentální funkce obrazotvornosti souvisejí smyslovost a rozvažování, neboť jinak by neposkytovaly předměty empirického poznání a tedy žádnou zkušenost, ale pouze jevy. Skutečná zkušenost sestává z aprehenze, asociace (reprodukce) a rekognice jevů, obsahuje pojmy umožňující formální jednotu zkušenosti a s ní objektivní platnost (pravdivost) empirického poznání. Základy rekognice rozmanitosti jsou, v případě pouhé formy zkušenosti vůbec, kategorie. Na nich je založena formální jednota v syntéze obrazotvornosti a jejím prostřednictvím empirické používání těchto kategorií až k jevům, náležejícím našemu vědomí – nám samým, jen prostřednictvím těchto elementů poznání vůbec.⁹⁶

Pravidelnost a řád v jevech nazývaných přírodou do nich tedy vnášíme sami, tato jednota je apriorně určitou, a kdybychom neměli v původních zdrojích poznání naší mysli a priori subjektivní principy a kdyby tyto podmínky nebyly zároveň objektivně platné, jako principy možnosti jak vůbec poznat nějaký objekt ve zkušenosti, jak bychom mohli umožnit a priori poznání syntetické jednoty.⁹⁷ Smyslovost nám dává formy názoru a rozvažování pravidla. Zákony jsou poté objektivní pravidla. Většinou zákonů se učíme zkušeností, ty jsou pouze zvláštní formou vyšších zákonů a ty nejvyšší pocházejí apriorně ze samotného rozvažování. Nejsou převzaty ze zkušenosti a naopak dodávají jevům jejich zákonitost, čímž

⁹⁴ HEIDEGGER, Martin. *Kant a problém metafyziky*. Praha 2004. s. 87.

⁹⁵ A 124

⁹⁶ A 125

⁹⁷ A 125

umožňují zkušenost. Rozvažování je tedy zákonodárstvím přírody, bez něj by nemohla existovat jako syntetická jednota rozmanitosti jevů podle pravidel. Jevy jako takové existují pouze v naší smyslovosti, ta je možná jako předmět poznání ve zkušenosti jen v jednotě apercepce, což z jednoty apercepce dělá transcendentální důvod všech jevů ve zkušenosti. Pak právě tato jednota apercepce rozmanitosti představ je pravidlem a mohutností těchto pravidel je rozvažování. Všechny jevy jsou tedy jako možné zkušenosti apriorně obsaženy v rozvažování a formální možnost získávají tak, jako jsou názory obsaženy ve smyslovosti, jejímž prostřednictvím jsou jedině co do formy možné.⁹⁸

Kant tedy říká, že: *„Čisté rozvažování je tedy v kategoriích zákonem syntetické jednoty všech jevů, a činí tak zkušenost co do její formy teprve a původně možnou. V transcendentální dedukci kategorií jsme však neměli vykonat víc než objasnit tento vztah rozvažování k smyslovosti a jejím prostřednictvím ke všem předmětům zkušenosti, tudíž objasnit objektivní platnost jeho čistých apriorních pojmů, a stanovit tak jejich původ a pravdu.“*⁹⁹

Kant v závěru A-Dedukce věnuje *stručný výklad správnosti a jediné možnosti této dedukce čistých rozvažovacích pojmů*. Znovu zde uvádí, že čisté rozvažovací pojmy jsou možné a ve vztahu ke zkušenosti nutné, neboť poznání jest na základě jevů, jejichž možnost a spojení existuje v nás. Proto čisté rozvažovací pojmy předchází veškeré zkušenosti, a co do formy ji teprve umožňují. Proto byla provedena dedukce kategorií.¹⁰⁰

⁹⁸ A 126-127

⁹⁹ A 128

¹⁰⁰ A 130

3.3.2 B-Dedukce

B-Dedukce je výsledkem nespokojenosti Kanta s interpretací obdobné části v prvním vydání *Kritiky*. Jak již bylo řečeno v úvodních kapitolách této práce, Kant sám spatřoval odlišnosti obou vydání pouze v jiné formě výkladu. Přesto se mnozí odborníci nemohou shodnout, které vydání přineslo v Dedukci uspokojivějších výsledků, postupů a argumentací, což značí existenci menších či větších rozdílů v jejich podání, a to i přes fakt, že cíl Dedukce – vysvětlení způsobu vztažení apriorních pojmů k předmětům skrze kategorie jako jedinou možnost zkušenosti, zůstal v obou vydáních stejný.¹⁰¹

Transcendentální dedukce patří k nejméně ceněným a nejméně chápaným součástem filosofické literatury. Nejasnost a obtížnost tohoto textu otevřela filozofům prostor pro vytržení jimi požadovaného cíle z kontextu bez ohledu na vše ostatní.¹⁰²

Druhé vydání ve svých důkazech přináší více „logických“ složek, přičemž musí odůvodnit spojitost mezi čistými pojmy a rozmanitostí ve smyslovém názoru. To s sebou nese vznik platnosti čistých pojmů omezenou na to, co lze smyslově nazírat.¹⁰³

Faktem ze kterého Kant vycházel, bylo poznávání předmětů v prostoru a čase jako rozmanitosti určené spojených v jednotu, tedy poznáváme je v rámci jistých hranic.¹⁰⁴ Spojení rozmanitosti nelze získat prostřednictvím smyslů, není tedy spoluobsaženo v čisté formě smyslového

¹⁰¹ RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. Praha 2015. s. 57-58.

¹⁰² ALLISON, Henry E. Poznámky k transcendentální dedukci ve druhém vydání *Kritiky* čistého rozumu. In: KARÁSEK, J. a CHOTAŠ, J., eds. *Dedukce, kategorie, sebevědomí*. Praha 2002. s. 103.

¹⁰³ Tamtéž, s. 105-108.

¹⁰⁴ RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. Praha 2015. s. 58.

názoru, neboť toto spojení je aktem spontaneity představivosti. A protože spontaneita je nazývána rozvažováním, je veškeré spojení činností rozvažování.¹⁰⁵ To nese charakter soudu, neboť rozvažování je mohutností souzení, soudy jsou funkcemi jednoty našich představ.¹⁰⁶

Dle Kanta je jednota zkušenosti založena na formě vědomí a nikoliv obsahových shodách. Společným znakem různých obsahů je ovšem jejich příslušnost k témuž vědomí vznikající samotným myšlením.¹⁰⁷

To, co spojuje obsahy vědomí, označil Kant jako jednotu „Já myslím“. Vjem (apercepce) názorového předmětu se zakládá na syntéze představ a ta je možná pouze v případě, pokud představy náleží k jednotě sebevědomí.¹⁰⁸ Kant tuto jednotu sebevědomí označil jako *čistou* nebo také *původní aperpenci*, odlišuje ji od apercepce empirické protože: „... je oním sebevědomím, které tím, že vytváří představu Já myslím, která musí moci všechny ostatní představy doprovázet a která je ve veškerém vědomí jedna a táž, nemůže být doprovázeno žádnou další představou. Její jednotu nazývám transcendentální jednotou sebevědomí, abych naznačil, že na jejím základě je možné apriorní poznání.“¹⁰⁹ Podmínkou spojení těchto představ musí být možnost pojímat představy jako „mé“ a tedy: „ono „Já myslím“ musí moci doprovázet všechny mé představy.“¹¹⁰

V §17. nazvaném *Zásada syntetické jednoty apercepce je nejvyšším principem veškerého používání rozvažování* Kant popsal, že na základě transcendentální estetiky byla stanovena zásada, že „veškerá rozmanitost názoru je podřízena formálním podmínkám prostoru a času“¹¹¹ ve vztahu ke smyslovosti. Nejvyšší zásadou téhož názoru ve vztahu k rozvažování je

¹⁰⁵ B 130

¹⁰⁶ B 94

¹⁰⁷ RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. Praha 2015. s. 59.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ B 132

¹¹⁰ B 131

¹¹¹ B 136

následně zásada, že „veškerá rozmanitost názoru je podřízena podmínkám původní syntetické jednoty apercepce.“¹¹²

Kant vztahoval jednotu transcendentální apercepce k aktu spontaneity a upozornil na nutnost rozlišovat mezi ní, jako objektivní jednotou, a mezi subjektivní jednotou vědomí.¹¹³ Objektivní jednotou je transcendentální jednota apercepce, protože její pomocí je veškerá rozmanitost daná v názoru sjednocená v objektu, zatímco subjektivní jednota vědomí je „určením vnitřního smyslu, jehož prostřednictvím je nám ona rozmanitost názoru k takovému spojení dána empiricky,“¹¹⁴ proto je třeba jejich rozlišení. Objektivní jednota, jako nejvyšší podmínka objektivity, jedinečně vytváří jejich obecnou platnost, tedy vztah představ k předmětu a „následně pak to, že se stávají poznatky; na ní se tudíž zakládá sama možnost rozvažování.“¹¹⁵

V §18. se Kant znovu zabývá objektivní jednotou sebevědomí a odlišuje ji od subjektivní jednoty vědomí. V následujícím §19. *Logická forma všech soudů je objektivní jednotou apercepce pojmů, které jsou v těchto soudech obsaženy* je řešena otázka neuspokojivé definice soudu podanou logiky a logická funkce souzení. Logici se domnívali, že soud definuje spojení nebo rozdělení dvou pojmů nebo představ. Kant zašel dál a označil soud za způsob uvedení poznatků do objektivní jednoty apercepce.¹¹⁶ Tím se Kant dostal k §20., kde ukázal, že rozmanitost náleží pod původní syntetickou jednotu apercepce, neboť pouze díky je možná jednota názoru. Tato rozmanitost je podřízena logické funkci souzení jako činnosti rozvažování, proto pokud je veškerá rozmanitost dána v jednom

¹¹² B 136

¹¹³ RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. Praha 2015. s. 59.

¹¹⁴ B 139

¹¹⁵ B 137

¹¹⁶ PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 75.

empirickém názoru, musí být určena jednou z logických funkcí souzení, tedy kategoriemi, které již byly odvozeny.¹¹⁷

Mohlo by se zdát, že Dedukce je §20 u konce, ale v §21 Kant indikuje, že tomu tak není.¹¹⁸ Konkretizoval svou původní úvahu, že kategorie lze aplikovat pouze ve spojení s danou rozmanitostí, o vztahení kategorií na rozmanitost danou pouze nám, tedy na prostoro-časová data. Za pouhý začátek dedukce čistých rozvažovacích pojmů pak Kant označil právě nutnost podřízenosti rozmanitosti daného názoru kategoriím, přičemž záměru dedukce má být plně dosaženo až v §26.¹¹⁹

Kantovou poukázání na předvedení vztahu kategorií k předmětům názoru vůbec v §20 a §21, předchází následnému vysvětlení možnosti „*apriorně poznávat prostřednictvím kategorií předměty, které se vůbec mohou našim smyslům naskytnout.*“¹²⁰

Syntéza rozmanitosti smyslového názoru, možná a priori, byla Kantem označena jako figurativní (*synthesis speciosa*). Syntéza myšlena vzhledem k rozmanitosti názoru vůbec v pouhé kategorii, je poté syntézou rozvažovací (*synthesis intellectualis*). Společná je jejich transcendentálnost, které nabývají z důvodu postupu a priori a položení základu možnosti dalšího apriorního poznání.¹²¹

Důležitou se pro Kantovu teorii zkušenosti stala jeho myšlenka zkušenosti s časem. Kategoriální syntéza je dána tehdy, pokud je čas nazírán samotný, je tedy jednotou rozmanitosti okamžiku. Poznávat nezávisle na názoru času není možné, z toho důvodu na základě

¹¹⁷ B 143

¹¹⁸ PEREBOOM, Derk. Kant's Transcendental arguments. In: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford 1995. [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/kant-transcendental/#SecSteBDed>

¹¹⁹ RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. Praha 2015. s. 61.

¹²⁰ B 159

¹²¹ B 151

syntetického charakteru časové zkušenosti plyne platnost kategorií pro všechny předměty zkušenosti.¹²² Nezávisle na kategoriích se tedy nelze vztahovat k předmětům, v důsledku čehož není možná existence vjemu (percepce) nezávisle na těchto kategoriích.¹²³

Kantův §27. *Výsledek této dedukce rozvažovacích pojmů vede ke konstatování, že: „Nemůžeme si myslet žádný předmět, leda pomocí kategorií; nemůžeme poznat žádný myšlený předmět, leda pomocí názorů, které oněm pojmům odpovídají.“*¹²⁴ Naše názory jsou smyslové, toto poznání empirické. Empirické poznání je zkušenost, tedy „*můžeme apriorně poznávat pouze předměty možné zkušenosti.*“¹²⁵

Omezení poznání pouze na předměty zkušenosti neznamena jeho převzetí ze zkušenosti, neboť jak čisté názory, tak i čisté rozvažovací pojmy se v nás nachází a priori. Proto máme pouze dvě cesty shody zkušenosti s pojmy jejich předmětů, to buď zkušenost umožňující tyto pojmy, nebo naopak. První cesta není možná z důvodu apriornosti pojmů, tedy jejich nezávislosti na zkušenosti. Možná je tedy pouze druhá cesta.¹²⁶

V samotném závěru – *Stručný pojem této dedukce* Kant říká, že se jedná o výklad čistých rozvažovacích pojmů a veškerého teoretického poznání a priori jako principů možné zkušenosti. Ta je objasněna jako určování jevů v prostoru a čase vůbec, přičemž „*toto určování vysvětluje jako plynoucí z principu původní syntetické jednoty apercepce jako formy rozvažování ve vztahu k prostoru a času jako původním formám smyslovosti.*“¹²⁷

¹²² RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. Praha 2015. s. 62.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ B 165

¹²⁵ B 166

¹²⁶ B 167

¹²⁷ B 168-169

3.4 Význam dedukce čistých rozvažovacích pojmů

Úkolem transcendentální dedukce nebylo pouze dokázat objektivní platnost kategorií, ale rovněž přednést fakt, že poznání je omezeno na jevy. Pokud by předměty naší zkušenosti byly věcmi o sobě, byly by empirické a nutnost shody mezi rozvažovacími pojmy a věcmi by se stala nepochopitelnou. Pojímáním předmětů jako jevů je umožněn předpoklad objektivně platných pojmů a priori, ba dokonce vyslovena jejich nutnost.¹²⁸

Důkazem transcendentální dedukce Kant získal jistotu, že předměty zkušenosti budou, a to bez výjimky, odpovídat rozvažovacím pojmům, tudíž zásadám čistého rozvažování, neboť předměty mohou být z rozmanitosti vystavěny pouze pod vedením kategorií. Jevy lze uchopit bez nutnosti zpracovat je kategoriemi, vede to ale k nemožnosti jejich poznání.¹²⁹ Předměty zkušenosti nemohou být myšleny nezávisle na principech regulujících zkušenost, ale pro všechny jevy platí, vzhledem k jejich časové a prostorové povaze, že odpovídají větám vypovídáných o čase a prostoru a priori, neboť jinak by nebyly žádnými jevy. Obdobně s ohledem na kategorie platí, že existence předmětů zkušenosti je podřízena kategoriím, protože pouze skrze jednotící funkce myšlení (formy soudu, tedy kategorie), je jednota zkušenosti možná. Podmínkou jevů vůbec jsou formy názoru – prostor a čas, podmínkou zkušenosti jsou kategorie.¹³⁰

Jelikož Kant definuje zkušenost jako souhrn poznatků sjednocených do jednoho vědomí, které mohou bezrozporně souviset, lze také říci, že objektivní realitu může mít právě a jen dvanáct stanovených kategorií, jež dohromady tvoří úplnou typologii jednotících funkcí myšlení vůbec. Z toho lze vyvodit, že kategorie mohou poskytovat apriorní poznání o předmětech

¹²⁸ RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. Praha 2015. s. 62.

¹²⁹ PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 76.

¹³⁰ Tamtéž, s. 77.

zkušenosti co do jejich formy a takový apriorní náhled se omezuje na obor možné zkušenosti.¹³¹

Jednota věcí o sobě a tím jejich zákonitá forma nemusí vycházet z jednotlivých funkcí poznávajícího rozvažování, proto o nich nelze nic a priori vypovídat, a protože zkušenost je umožněna pouze prostřednictvím sjednocení dané smyslové rozmanitosti, pak o nich není možné ani nic a posteriori vypátrat.¹³²

Tak bylo Kantem dosaženo cíle, syntetické soudy a priori jsou možné, tedy mají objektivní platnost, neboť se vztahují k prostoru a času jako čistým formám názoru a k čistým rozvažovacím pojmům, které dohromady určují rámec možné zkušenosti. Tudíž existují, nejenom logicky pravdivé, obecně platné věty o předmětech zkušenosti bez nutnosti zdůvodnění jejím prostřednictvím.¹³³

Takové náhledy ale poté nejsou možné pro věci o sobě, Kant je tak omezen na obor možné zkušenosti. Věty ležící za hranicemi lidského poznání jsou takové, které leží mimo pole možné zkušenosti.¹³⁴

¹³¹ PATZIG, Günter. *Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. Praha 2003. s. 77.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž, s. 79.

¹³⁴ A 753/B 781

Závěr

Tato bakalářská práce popisuje Analytiku pojmů, část Kantova projektu, která je součástí transcendentální logiky, tak jak ji Kant popsal v *Kritice čistého rozumu*. Jako uvedení do problematiky se práce nejprve zabývala životem samotného Kanta od jeho studií až k náležitostem, které ho formovaly, aby se následně zabývala jeho tvorbou, přičemž zvláštní pozornost věnovala právě *Kritice čistého rozumu*.

Kantova transcendentální logika je natolik složitým a komplexním projektem, že bylo nutností věnovat se, alespoň okrajově, předpokladům, které Kant podává v předchozích částech Kritiky tak, aby bylo umožněno vyložit chápání navazujících myšlenek. Proto se tato práce velmi zkráceně dotýká i transcendentální estetiky a Kantova dělení soudů, neboť tyto otázky postupně čtenáři přibližují a osvětlují samotnou analytiku pojmů, potažmo transcendentální logiku.

Kant rozlišoval mezi soudy analytickými - vysvětlujícími a syntetickými – rozšiřujícími na straně druhé. Soudy a priori jsou takové, které nejsou závislé na jakékoli zkušenosti, oproti tomu soudy a posteriori jsou na zkušenosti závislé. Existence syntetických soudů a priori se poté stala stěžejní otázkou samotného projektu *Kritiky čistého rozumu*.

V transcendentální estetice se Kant věnoval prostoru a času, jako apriorním formám čistého názoru. V souladu s dosažením cíle bakalářské práce je tak reflektován postup samotného Kanta.

Krátká pozornost je věnována logice klasické a transcendentální, ve snaze osvětlit jejich rozdílnost a stanovit východiska pro samotnou analytiku pojmů, která je jádrem této práce.

Otázkou, před níž práce stála, bylo Kantovo vyvození tabulky soudů a tabulky kategorií, která je formálně analogická prvně jmenované.

Nástinem principů a teoretické opodstatněnosti tohoto závěru, včetně odlišností od Kantových předchůdců s podobným, či stejným záměrem, bylo dosaženo v jádru této práce. Speciální pozornost Kant věnoval rozdílnosti svého zpracování od výsledků Aristotela. Největší odlišnost spatřoval v systematickosti určení kategorií, přičemž Aristoteles měl dosáhnout svého uspořádání náhodněji, zatímco Kant postupoval podle jednoho principu. Protože ale sám Kant vnímal komplikovanost svých tezí, považoval za nutné doložit oprávněnost tabulek, provedl následně Dedukci těchto pojmů s cílem vyvrátit jakékoliv pochyby.

Dedukce bývá označována za jeden z nejtěžších a nejhůře pochopitelných filozofických textů. Kant sám ve druhém vydání *Kritiky* svůj důkaz kompletně přepracoval, neboť s výsledkem první Dedukce nebyl spokojen. Ačkoliv provedenou změnu spatřoval pouze v jejím výkladu a nikoliv obsahu, vyvolala tato úprava mnoho diskuzí, které přetrvávají dodnes. Spory se vedou zejména o to, která z Dedukcí je kvalitnější a lépe odpovídá Kantovým záměrům. V současné době se většina autorů kloní ke druhému zpracování a věnuje mu větší pozornost, přesto mnozí autoři vykládají Kantovu B-Dedukci odlišně a spatřují jiné problémy při její interpretaci. Posouzení této problematiky však nebylo cílem bakalářské práce, proto vyvstala povinnost věnovat se oběma Dedukcím a pokusit se vyložit jejich význam. Výsledku Dedukcí se věnuje závěrečná kapitola, která shrnuje, jak Kant provedl důkaz oprávněnosti svých tvrzení.

Kritika čistého rozumu se stala revolučním dílem transcendentální filozofie, neboť Kant pozměnil chápání možnosti poznání, když vyjádřil předpoklad, že se předměty řídí naším poznáním. Tento obrat bývá srovnáván s obratem provedeným Koperníkem, na což sám Kant upozorňoval. Během let byla Kantova práce podrobena mnohým zkoumáním s cílem vyvrátit či naopak potvrdit Kantovy myšlenky, výkladům a interpretacím se záměrem zcela odhalit a pochopit rozsah komplikovaného projektu, na kterém Kant mnoho let pracoval. S jistotou

lze konstatovat, že *Kritika čistého rozumu* je nadčasovým dílem Immanuela Kanta vyvolávající zájem i v současnosti, což ostatně dokládá i vznik této bakalářské práce.

Seznam použité literatury

Primární literatura

KANT, Immanuel. *Kritika čistého rozumu*. 1. vyd. Praha : OIKOYMENH, 2001, 568 s. ISBN 80-7298-035-1.

KANT, Immanuel. *Prolegomena ke každé příští metafyzice, jež se bude moci stát vědou*. 2. vyd. Praha, 1992, 152 s. ISBN 80-205-0310-2.

Sekundární literatura

ALLISON, Henry E. Poznámky k transcendentální dedukci ve druhém vydání Kritiky čistého rozumu. In: KARÁSEK, J. a CHOTAŠ, J., eds. *Dedukce, kategorie, sebevědomí*. 1. vyd. Praha : OIKOYMENH, 2002. s. 103-121. ISBN 80-7298-016-5.

HEIDEGGER, Martin. *Fenomenologická interpretace Kantovy Kritiky čistého rozumu*. 1. vyd. Praha : OIKOYMENH, 2004, 344 s. ISBN 80-7298-124-2.

HEIDEGGER, Martin. *Kant a problém metafyziky*. 1. vyd. Praha : FILOSOFIA, 2004, 272 s. ISBN 80-7007-193-1.

KARÁSEK, Jindřich, CHOTAŠ, Jiří, eds. *Dedukce, kategorie, sebevědomí*. 1. vyd. Praha : OIKOYMENH, 2002, s. 7-10. ISBN 80-7298-016-5.

PATZIG, Günther. *Immanuel Kant: Jak jsou možné syntetické soudy a priori?*. 1. vyd. Praha : FILOSOFIA, 2003, 90 s. ISBN 80-7007-173-7.

PEREBOOM, Derk. Kant's Transcendental arguments. In: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford : Center for Study of Language and Information, 1995. [cit. 2017-02-22]. ISSN 1095-5054. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/kant-transcendental/#SecSteBDed>

RÖD, Wolfgang. *Německá klasická filosofie I, Od Kanta k Schopenhauerovi*. 1. vyd. Praha : OIKOYMENH, 2015, 352 s. ISBN 978-80-7298-200-4.

ROHLF, Michael. Immanuel Kant. In: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. Stanford : Center for Study of Language and Information, 1995. [cit. 2017-02-22]. ISSN 1095-5054. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/kant/>

ROSENBERG, Jay F., *Accessing Kant, A Relaxed Introduction to the Critique of Pure Reason*. New York : Oxford University Press, 2005, 312 s. ISBN 978-0-19-927581-6.

SCRUTON, Roger. *Kant*. 1. vyd. Praha : Argo, 1996, 120 s. ISBN 80-85794-92-6.

SIROVIČ, František. *Dejiny filozofie II., novovek, 2. část, Kant, Fichte, Schelling, Hegel*. Trnava : Dobrá kniha, 1998, 158 s. ISBN 80-7141-093-4.

SOBOTKA, Milan, ZNOJ, Milan, MOURAL, Josef. *Dějiny novověké filozofie od Descarta po Hegela*. 2. vyd. Praha : FILOSOFIA, 1994, 272 s. ISBN 80-7007-057-9.

THOMOVÁ, Martina. *Ideologie a teorie poznání. Ke vzniku kriticizmu a transcendentalizmu Immanuela Kanta*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1986, 280 s.